

49 Numaralı Tahrir Defterine Göre 1520'de Simav

 KADİR ADAMAZ^a

Geliş Tarihi: 17.02.2020 | Kabul Tarihi: 21.07.2020

Öz: XVI. Yüzyılda Simav, Kütahya Sancağına bağılı bir kaza olarak görölmektedir. Çalışmamızda Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivinde 49 numaralı tahrir defteri verileri ışığında Simav'ın demografik yapısı ele alınmış, yerleşmeler ve bunun yanında ekonomik yapısına da değinilmiştir. Öncelikle Simav şehri üzerinde durulmuştur. Tahrir defterinden şehir merkezinde Yukarı, Orta ve Aşağı adında üç mahalle bulunduğu ve yaklaşık toplam nüfusun da 1375 kişiden oluştuğı tespit edilmektedir. Simav'ın kırsal bölgesinin geniş bir alana yayıldığı ve mezarlar yanında 69 adet köyü bulunduğu, buralarda da toplam yaklaşık nüfusun 8045 kişiden oluştuğı anlaşılmaktadır. Kazanın toplam nüfusu ise yaklaşık olarak 9420 kişiyi bulmaktadır. Kaza nüfusunun %14,60 şehirde yaşarken, %85,40'ı kırsal bölgede yaşamaktadır. Ayrıca bölgenin konar-göçerlere ev sahipliğı yaptığı, bazı köy isimlerinin Yörük cemaat isimlerinden oluştuğı tespit edilmektedir. Kazada buğday, arpa, burçak, yulaf gibi hububat yanında, sebze ve meyve yetiştirildiğı, arıcılık yanında hayvancılık faaliyetlerinin de yürütüldüğü görölmektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Kütahya, Simav, şehir, demografi, tahrir defteri.

^a Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü
adamazkadir@hotmail.com

Simav District in the Year of 1520 According to Cadastral Record Book No. 49

Abstract: Simav was seen as a district connected to the Sanjak of Kütahya in the XVI. century. In our study, the demographic structure of Simav was discussed in light of the data from the Cadastral Record Book No. 49 in the Presidential Ottoman Archive, and settlements and the economic structure was also mentioned. Firstly, the city of Simav was addressed. It is determined from the cadastral record book (Tahrir) that there were three neighborhoods in the city center called Yukaru (Upper Part), Orta (Middle Part), and Aşağa (Lower Part) and the total population consisted of approximately 1375 persons. It is understood that rural areas of Simav spread over a large area and there were 69 villages next to the hamlets, where the total population was approximately 8045 people. The total population of the district was approximately 9420 people. While 14.60% of the district population lived in the city, 85.40% lived in rural areas. In addition, it is determined that the region was home to nomads and some village name sare composed of Yörük (Yuruk) community names. It is observed that besides grains such as wheat, barley, bitter vetch, oat; vegetables and fruits were grown and livestock activities were also carried out in addition to the beekeeping in the district.

Keywords: Ottoman, Kütahya, Simav, city, demography, cadastral record.

Giriş

Eskiçağlardan beri insanoğlunun yerleşimine sahne olan ve eski adı “Angir” olan Simav ve çevresinin Germiyan oğulları Beyliği ile Türk egemenliğine girdiği görülmektedir.¹ Tahrir defterlerinde de görüleceği üzere Osmanlı Devleti döneminde Kütahya Sancağının bir kazası olan Simav, Kurtuluş savaşı döneminde Yunan kuvvetlerinin işgaline uğramış, Simav ve çevresinde düşmana karşı Kuva-yı Milliye güçlerince ciddi mücadeleler verilmiş, nihayet Büyük Taarruzda Yunan kuvvetleri Simav’dan çekilmiştir.² Günümüzde de Kütahya ilimizin bir ilçesi olarak varlığını sürdürmektedir. Evliya Çelebi Simav’ın “Simavna” adında bir Rum kralın elinden alınması nedeniyle buraya “Simav” dendiğini, ancak bunun “Simab” dan bozularak Simav haline geldiğini, anlamının da “Gümüş Suyu” olduğunu belirtmektedir.³

Simav günümüzde, Gediz, Emet, Sındırgı, Demirci, ilçeleri ile çevrilmiş, dört adet dağ arasında verimli bir ovada yer almaktadır.⁴

Osmanlı Devleti’nde sancaklarda kazalar bulunmakta, kazaların da alt birimi olarak nahiye, köy ve mezralar yer almaktadır. 1520 yılında da Simav’da benzer yapı göze çarpmaktadır. Nitekim defterde Simav şehir merkezi, mahalleler öncelikle kaydedilmiş, ardından köy ve mezralar yazılmıştır. Bu yerleşim birimlerinde vergi mükellefleri ve hâsıl içinde yerleşim birimlerine ait gelir kaynakları, üretilen ürünler, hayvancılık faaliyetleri ve vergi çeşitlerinin tek tek not edildiği görülmektedir.

Çalışmamızın ana kaynağını Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivinde 49 numara ile kayıtlı ve 1520 tarihli tahrir defteri

¹ İsmail H. Uzunçarşılı, *Bizans ve Selçuklularla Germiyan ve Osman Oğulları Zamanında Kütahya Şehri*, İstanbul: Maarif Vekâleti Yayını, 1932, s. 4.

² İsmail Oğuz & Nurettin Gülmez, “Demirci Kaymakamı İbrahim Ethem Bey ve Demirci Akıncıları”, *CBÜ. Sosyal Bilimler Dergisi*, 14, (1), 2016, s.457.

³Evliya Çelebi, *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Kütahya-Manisa-İzmir-Antalya-Karaman-Adana-Halep-Şam-Kudüs-Mekke-Medine*, Haz. Seyit Ali Kahraman, 9. Kitap- C.1, İstanbul: Yapı Kredi Yayını, 2011, s. 47, 48.

⁴ Fatih Dalgacı, *45 Numaralı Tapu Tahrir Defterine Göre Simav Nahiyesi*, Yüksek Lisans Tezi, Afyon: Dumlupınar Üniversitesi SBE., 2008, s. 10.

oluşturmaktadır. Defter fihrist kayıtlarında h.918 (1512-1513) tarihli gözükse de içindeki bazı kayıtlardan I. Selim zamanında tahrir başlandığı, tahririn sonlarında I. Selim'in vefat ettiği belirtilmektedir.⁵ Bu defterin 453 ile 510. sayfaları arası Simav'a ayrılmıştır. Bununla birlikte Osmanlı Arşivinde Simav ile ilgili olarak üç adet daha tahrir defteri bulunmaktadır. Bunlardan biri 45 numaralı ile kayıtlı ve II. Bayezid dönemine ait olup, yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır.⁶ Simav'a ait defterlerden 1534 tarihli olanı 438 numarayla ve 1571 tarihli olanı da 47 numara ile kayıtlı bulunmaktadır.⁷

Simav'ı konu alan ya da Simav'dan da bahseden bazı çalışmalar yapıldığı da görülmektedir. Bunlar belli bir dönemde veya tarihte Simav kazasının tamamı veya merkezi gibi bir bölümünü veya yüzeysel olarak kısa bilgilerin verildiği çalışma şeklinde karşımıza çıkmaktadır.⁸

1. Simav Şehri

Farsça olan şehir kelimesinin, nüfus çoğunluğunun sanayi, ticaret, yönetim gibi işlerle meşgul olduğu büyük yerleşim merkezlerini ifade ettiği belirtilmiştir.⁹ Osmanlı Devleti'nde taşrada yer alan sancak, kaza, nahiye gibi temel idari birimlerinin merkezleri genel olarak şehir, bazen de kasaba olarak anılmakla birlikte, bir yerin şehir olarak nitelendirilmesi için kesin bir kıstas mevcut değildir. Adı geçen idari birimlerin yönetim merkezi anlamına gelen "nefs" kavramı da tam bir ayırım ortaya koymamaktadır. Nitekim bazen 20-30 hanelik köylerin de

⁵ M. Çetin Varlık, "XVI. Yüzyıl Osmanlı İdari Teşkilatında Kütahya", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, S.2, 1987, s. 229.

⁶ Dalgacı, *45 Numaralı Tapu Tahrir Defterine Göre Simav Nahiyesi*.

⁷ M. Çetin Varlık, "XVI. Yüzyılda Kütahya Sancağında Yerleşme ve Vergi Nüfusu", *Bellekten*, LII, (202), 1988, s. 150.

⁸ Funda Küpeli, *1845 Yılı Temettuat Defterlerine Göre Simav Kazasının Merkezi, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Ü. SBE. 2007, Meltem Aydın, (2016) "XVII. Yüzyılda Gediz'in Sosyo-Ekonomik Yapısı" KAÜİİBFD 7 (12), 2016, s.125-153, Tülay Uğuzman, Simav İlçesi ve Çevresi Yaren Teşkilatı, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını, 1988, Cihat Pala- Ertuğrul Erdoğan (1991), Doğası, Tarihi ve Folkloruyla Simav, Ankara: Simav İlçesi Halk Eğitimi Hizmetlerini Geliştirme ve Folklor Araştırma Derneği Yayını, No: 1, 1988.*

⁹ Mustafa Sabri Küçükaşçı, "Şehir", *DİA.*, 38, 2010, s. 441.

nefs olarak kaydedildiği görülmektedir. Dolayısıyla şehirlerin tanımlanmasında nüfus, idari fonksiyon, ekonomik yapı gibi özellikler göz önüne alınmaktadır. Buna ilave olarak Osmanlı belgelerinin dilinde şehir; “Cuma kılınır ve Pazar durur yer” olarak tanımlanmıştır.¹⁰ Buna göre Simav’ın nüfus yoğunluğu, ticaret merkezi, kadılık yönetim merkezi gibi adı geçen özelliklere sahip olması gerekçesiyle tarafımızca şehir başlığı altında ele alınmıştır.

Bilineceği üzere yerleşimler şehir ve onun etrafında yer alan kırsal bölge olarak şekillenmektedir. Şehirlerin tarih boyunca üretilen ürünlerin bir değişim noktası özelliği göze çarpar. Bu yönüyle kırsal bölge ile şehir arasında bir ilişki bulunduğu söylemek mümkündür. Nitekim insanlar ihtiyaç duydukları ürünlerin bir kısmını üretirken, diğer ihtiyaçlarını başkalarının ürettikleriyle değiştirme, satma veya satın alma yoluna gitmiş, bu faaliyetlerin merkezi de genellikle şehirler olmuştur. Bu şekilde ekonomik hayat şehirlerin önemli bir parçası haline gelmiştir. Osmanlı toplumunda önemli yeri olan cami, mescit, hamam, han ve çarşı gibi yapılar da özellikle şehirlerde yoğunlaşmıştır. Bu yapılar oldukça sağlam yapılırken, özel konutlarda kalıcılığa pek önem verilmediği tespit edilmektedir.

¹¹ Nitekim günümüze kadar gelen Osmanlı dönemi yapılarına bakıldığında bu durum açıkça fark edilmektedir. Simav şehrinde de her ne kadar Osmanlı dönemine ait yapıların tamamı günümüze kadar gelemese de var olanlara bakıldığında bu durum göze çarpmaktadır. XVI. yüzyılda Simav şehrinde bazı vakıf eserler arşiv vesikalarından takip edilebilmektedir. Mesele I. Süleyman dönemi ve 1571 yılına ait¹² defterlere göre Simav’da cami,¹³ muallimhane¹⁴ ve zaviye¹⁵ gibi yapılar tespit edilmektedir.

¹⁰ İlhan Şahin, “Şehir”, *DİA.*, 38, 2010, s. 446.

¹¹ Turgut Cansever, *Osmanlı Şehri*, 2. Baskı, İstanbul: Timaş Yayını, 2010, s. 17-20.

¹² Varlık, “XVI. Yüzyıl Osmanlı İdari Teşkilatında Kütahya”, s. 224.

¹³ TK. KKA. TD. 560, s.169 a.

¹⁴ COA. TD. 369, s. 241.

¹⁵ TK. KKA. TD. 560, s.171 a.

Tahrir defterleri incelendiğinde Osmanlı Devleti döneminde genel olarak nüfusun kırsal bölgede yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Yakın döneme kadar bu yapı Anadolu'da aynı şekilde devam etmekle birlikte, kırsal bölgelerden şehir merkezlerine yoğun bir göç yaşanmış ve hala yaşanmaya devam etmektedir. Bunun sonucunda kırsal bölge yerleşimlerinde hızla nüfus azalması yaşanırken, şehirlerde de nüfus yükselmesi dikkat çekmektedir. Kırsal bölgeden şehir merkezlerine yaşanan göç hareketinde başta ekonomik olmak üzere, sosyal, kültürel nedenler etkili olmaktadır. Simav şehri nüfusunun da zaman içinde değişim gösterdiği anlaşılmaktadır. Mesela II. Bayezid döneminde yaklaşık 1040,¹⁶ aşağıda da görüleceği üzere bizim yaptığımız hesaplamalara göre 1520 yılında 1375, 1534'te 271 hane ve 26 muaf¹⁷kaydına göre 1485 ve 1570 tarihinde de 625 adet haneden hareketle ¹⁸ yaklaşık 3125 kişi iken, günümüzde çok daha fazla sayıya ulaşmıştır. XVI. Yüzyılda olduğu gibi ilçenin kırsal bölge yerleşimleri nüfusu bugün de daha fazladır. Nitekim 2019 yılı sonunda Simav şehir merkezi 26487, kırsal bölge 36668 kişilik nüfusa sahip iken, şehir ve kırsal toplam nüfusu da 63155 kişiyi bulmaktadır.¹⁹

Simav şehri II. Bayezid döneminde²⁰ ve sonrasında Yukarı, Aşağı ve Orta isimlerini taşıyan üç adet mahalleden oluşmaktadır.²¹ Tahrir defterine göre 1520 yılında da Simav şehrinde aynı şekilde üç adet olan mahallelerden Yukarı mahallede 140 hane, 8 muaf ve 29 mücerred bulunduğu tespit edilmektedir. Mahalle isimleri şehrin bir yamaç üzerinde kurulduğuna işaret etmektedir. Yamacın en üstündeki mahallenin Yukarı, aşağısındaki mahallenin doğal olarak Aşağı, ortadaki mahallenin de

¹⁶ Dalgacı, *45 Numaralı Tapu Tahrir Defterine Göre Simav Nahiyesi*, s. 30.

¹⁷ Varlık, "XVI. Yüzyılda Kütahya Sancağında Yerleşme ve Vergi Nüfusu", s. 150.

¹⁸ Varlık, "XVI. Yüzyılda Kütahya Sancağında Yerleşme ve Vergi Nüfusu", s. 150.

¹⁹ "<http://www.nufusune.com/simav-ilce-nufusu-kutahya>", erişim tarihi 09.02.2020.

²⁰ COA. TD. 45, s. 1, 2, 3.

²¹ Varlık, "XVI. Yüzyılda Kütahya Sancağında Yerleşme ve Vergi Nüfusu", s.149, 150.

Orta olarak adlandırıldığı akla gelmektedir. Simav şehri günümüzde de benzer bir yerleşime sahip olup, bir dağın yamaçları ile bunun önünde yer alan geniş düzlüğe doğru yayılma göstermektedir. Aşağa mahallenin 61 hane, 5 muaf ve 12 mücerred ile nüfus yoğunluğu bakımından şehirde Yukarı mahalleden sonra ikinci sırada bulunduğu, Orta mahallenin de 55 hane, 6 muaf ve 16 mücerred ile son sırada yer aldığı anlaşılmaktadır. 1534 ve 1574 yıllarında da Yukarı mahalle nüfus yoğunluğu bakımından birinci sırada yer alırken, onu Aşağa mahalle takip etmekte Orta mahalle ise son sırada yer almaktadır.²² 1571 yılında Depecik,²³ XVII. Yüzyılda da Cedid (Yeni) adında başka mahallelerin varlığı tespit edilmektedir.²⁴

Tablo 1: 1520 Yılında Simav Şehri

MAHALLE	NEFER	HANE	MÜCERRED	MUAFLAR									NÜFUS	% (Kaza Payı)
				Müezzın	Ketııda	Hatib	Muhassıl	Sıpahızade	Pr-i Fani	Ehl-i Berat	İmam	Muaf (Toplam)		
Yu- ka- ru	17 7	14 0	29	-	-	1	1	2	2	1	1	8	74 0	
Or- ta	77	55	16	2	1	-	-	-	2	-	1	6	30 5	
Aş- ağa	78	61	12	-	-	-	1	-	2	1	1	5	33 0	
To- pla- m	33 2	25 6	57	2	1	1	2	2	6	2	3	19	14 13 75	,6 0

²² Varlık, "XVI. Yüzyılda Kütahya Sancağında Yerleşme ve Vergi Nüfusu", s. 150.

²³TK. KKA. TD. 560, s.171 a.

²⁴ Çelebi, *Seyahatname*, s.48.

2. Kırsal Bölge

Genel olarak kırsal bölge denildiğinde şehir dışı yerleşimler anlaşılırken, bunda birtakım kıstasların olmakla birlikte, her tanımda farklı kriterlerin ortaya çıktığı, bu yüzden de tüm dünyada tek bir anlamı ifade edecek tanımın yapılmasının güçleştiği, ancak tarımsal desen ve arazi kullanımı, sosyo-kültürel özellikler ve ekonomik faaliyetler gibi hususların kırsal bölge tanımlamasında belirleyici olduğu ifade edilmiştir.²⁵

2.1. Köyler

Arapça'da "Köy" anlamına gelen "Karye" şeklinde tahrir defterlerinde gördüğümüz köy, sözlükte "mahalle, yöre, semt, sokak" anlamında "Kuy" kelimesinden gelir ki Farsçadır.²⁶ Köy kırsal bölgenin ana yerleşim birimi olarak karşımıza çıkmaktadır. 1520 yılında Simav'ın kırsal bölgesinde köy sayısının oldukça fazla olduğu anlaşılmaktadır. 49 numaralı tahrir defterine göre Simav'da 69 adet irili ufaklı köy tespit edilmekte, bunlardan, 15 adedinin hali olduğu anlaşılmaktadır. Köylerin hane sayılarının 1 ile 63 arasında değiştiği görülürken, bazı köylerde muaf bulunmadığı, bulunan köylerde ise muaf sayısının 1 ile 47 arasında değiştiği anlaşılmaktadır.

Anadolu'da mevcut köy isimlerine bakıldığında birçoğunun Oğuz boy isimleri veya Yörük cemaatleri adları olduğu görülür. 1520 yılında Simav kazasındaki köylerde de bu yapıya genel olarak uyulduğu görülür. Nitekim birçok köyün ismi Yörük cemaatleri adını taşımaktadır. Çavdır,²⁷ Yavi,²⁸ Kayalı,²⁹ İshaklar,³⁰ Kınık,³¹ Hasanlar,³² Yenice,³³ Kaymas,³⁴ Bekmeslü,³⁵

²⁵ M.R. Sevinç, M. K. Davran, G. Sevinç, "Osmanlı İmparatorluğu'ndan Günümüze Kırsal Alanda Uygulanan Eğitim Politikaları", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15, (56), 2016, s. 254.

²⁶ Osman Gümüşçü & Mustafa Sabri Küçükbaşçı, "Köy", *DİA.*, (Ek 2), 2016, s. 85.

²⁷ Yusuf, Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, C. II, İstanbul: Togan Yayıncılık, 2011, s.513.

²⁸ Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, C.V., s. 2325.

²⁹ Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, C.VI., s. 2679.

³⁰ Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, C.VI., s. 2650.

³¹ Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, C.III., s. 1418.

³² Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, C.III., s. 1013.

³³ Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, C.VI., s. 2825

Kaya,³⁶ Gökçeler,³⁷ Döne,³⁸Viranlu,³⁹ Umur,⁴⁰ Balık,⁴¹Ayvazlu,⁴² Söğüdü,⁴³ Karaca Viran,⁴⁴Viranlu,⁴⁵ Kestel,⁴⁶ Demürcü,⁴⁷ Kaçaklar,⁴⁸ Çatak,⁴⁹ Değirmenci⁵⁰ ve Küçükler⁵¹ bunlar arasında sayılabilir. Köy isimlerinin genellikle Yörük cemaatlerinin isimlerini taşıması bölgeye Yörük göçünün yaşandığına ve bunların bölgede yerleşimine sahne olduğuna işaret etmektedir.

1520 yılında Simav'da hali köylerin olduğu da tespit edilmektedir. Bunların sayısı 14 adedi bulmaktadır. Kazadaki toplam köy sayısının 69 olduğu göz önüne alınırsa Simav kazasındaki köylerin %20,28'inin hali olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu da köylerin olumsuz iklim şartları,⁵² toplumsal çatışma, sel, salgın hastalık,⁵³ çekirge istilası⁵⁴ gibi çeşitli sebeplerle terkedildiğini düşündürmektedir. Tahrir defterinde hali köylerin bazen sadece "hali" yazılarak,⁵⁵ bazen hali olduğu ve hariçten ekildi-

³⁴ Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, C.VI, s. 2681.

³⁵ Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, C.VI, s. 2752.

³⁶ Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, C.VI, s. 2679.

³⁷ Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, C.VI, s. 2616.

³⁸ Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, C.VI, s. 2587.

³⁹ Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, C.VI, s. 2816.

⁴⁰ Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, C.VI, s. 2810.

⁴¹ Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, C.VI, s. 2527.

⁴² Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, C.VI, s. 2522.

⁴³ Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, C.VI, s. 2779.

⁴⁴ Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, C.VI, s. 2668.

⁴⁵ Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, C.VI, s. 2816.

⁴⁶ Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, C.VI, s. 2687.

⁴⁷ Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, C.VI, s. 2577.

⁴⁸ Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, C.VI, s. 2653.

⁴⁹ Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, C.VI, s. 2562.

⁵⁰ Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, C.VI, s. 2576.

⁵¹ Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, C.VI, s. 2716.

⁵² Faris Çerçi, *Gelibolulu Mustafa Ali ve Kühü'l - Ahbar'ında II. Selim, III. Murat ve III. Mehmet Devirleri*, C. 1, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları, 2000, s.175.

⁵³ Suraiya Faroqhi, "Anadolu'nun İskanı ve Terkedilmiş Köyler Sorunu", *Türkiye'de Toplumsal Bilim Araştırmalarında Yaklaşımlar ve Yöntemler Semineri (ODTÜ.17-19 Aralık 1976 Ankara)*, Ankara: ODTÜ, Türk Halk Bilimleri Topluğu Yayınları, 1977, s. 289-302, Feridun M. Emecen, *XVI. Asırda Manisa Kazası*, Ankara: TTK. Yayını, 1989, s.121, M. Said Doğan, "Tarihsel Gelişim Sürecinde Yörükler", *Anadolu'da Yörükler, Tarihi ve Sosyolojik İncelemeler*, Ed: Hayati Beşirli, İbrahim Erdal, Ankara: Phoenix Yayınevi, 2007, s. 142.

⁵⁴ Emecen, *XVI. Asırda Manisa Kazası*, s. 243-244.

⁵⁵ COA. TD. 49, s.484.

ği,⁵⁶ bazen hali olup haricden ziraat olunduğu⁵⁷ şeklinde açıklamalar yapılırken, bazen de hiçbir açıklama yapılmadan⁵⁸ sadece köyün adı yazılmıştır.

Defterde bazı köylerin ve mezraların⁵⁹ hali olarak ifade edilmesi yanında, haricden ekildiği veya haricden ziraat olunduğu şeklinde açıklamalara yer verilmesi, buradaki arazilerin timara kayıtlı reaya haricinde kişilerce işlenmesi nedeniyledir.⁶⁰

Tablo 2: 1520 Yılında Simav Kırsalı

SIRA	KÖYLER	NEFER	HANE	MÜCERRED	ÇİFT	NİMÇİFT	BENNAK	MUAF	NÜFUS
1	İnaşa	78	45	19	17	8	20	14	295
2	Çavdır	37	24	7	6	13	5	6	150
3	Efirlü	130	58	25	6	31	21	47	525
4	Yavi	93	62	24	9	29	24	7	345
-	Mezra Biruz	4	4	-	-	1	3	-	20
5	Başbüyük	15	13	2	9	2	2	-	65
6	Çay	63	48	11	16	14	18	4	260
7	Kayalu	35	19	14	5	8	6	2	105
8	Örü	24	20	3	8	6	6	1	105
9	İshaklar	25	16	7	8	3	5	2	90
10	Kınık	30	23	5	6	6	11	2	125
11-	-Hasanlar	Hal	ha-	de	eki-	-	-	-	-
12	- Teklif	i	ric	n	lir				
-	Mezra Akça	-	-	-	-	-	-	-	-

⁵⁶ COA. TD. 49, s.475.

⁵⁷COA.TD. 49, s.507.

⁵⁸COA.TD. 49, s.487.

⁵⁹COA.TD. 49, s.474 ve 505.

⁶⁰ Halil İnalçık, *Hicri 835 Tarihli Suret-i Defter-i Sancak-i Arvanid*, 2. Baskı, Ankara: TTK. Yayını, 1987, s. XXV.

	Kilise ve Adatarla								
-	Mezra Çoban	-	-	-	-	-	-	-	-
13	Ayağı Büyük	118	63	39	10	24	29	16	395
14	Dorum	83	39	17	8	16	15	27	330
15	Yenice	15	11	4	3	1	7	-	55
16	Kaymas	32	25	4	4	15	6	3	140
17	Bekmeslü	73	44	18	12	18	14	11	275
18	Visal	Hal	ha-	de	eki-	-	-	-	-
		i	ric	n	lir				
19	Kınık tabi-i Elibüyük	12	5	7	1	3	1	-	25
20	Öreke	27	24	3	10	5	9	-	120
-	Mezra Ayucuk	Hal	ha-	de	eki-	-	-	-	-
		i	ric	n	lir				
21	İbik	8	8	-	3	3	2	-	40
22	Yağmur	Hal	ha-	de	eki-	-	-	-	-
		i	ric	n	lir				
23	Göçtaş	57	33	19	4	17	12	5	190
24 -	- Kaya	75	56	18	16	23	17	1	285
25	- Kırani								
26	Endeş(?) tabi-i Değirmen	29	19	6	6	5	8	4	115
-	Mezra Korucu	-	-	-	-	-	-	-	-
27	Osum	91	64	26	18	15	31	1	325

28	Gökçeler	67	40	24	11	8	21	3	215
29	Semer	45	30	14	10	5	15	1	155
30	Geçerler	102	66	31	22	24	20	5	355
31	Hisar Beği	1	1	-	1	-	-	-	5
32	Döne	Hal	-	-	-	-	-	-	-
		i							
-	Mezra Ku-	-	-	-	-	-	-	-	-
	zucu ve								
	Döneklü								
33	Çökenler	39	32	7	17	9	6	-	160
-	Mezra Te-	-	-	-	-	-	-	-	-
	kircik								
34	Değirmen	35	19	7	7	8	4	9	140
35	Yassıcı	17	13	4	5	3	5	-	65
-	Mezra Hacı	-	-	-	-	-	-	-	-
	Beg der								
	Karye-i								
	Çökenler								
36	Alageres(?)	Hal	ha-	de	zi-	olu	nur	-	-
		i	ric	n	raat				
37	Alınviran	14	8	6	3	3	2	-	40
38	Darucu	44	29	14	8	10	11	1	150
39	Viranlu	44	34	10	5	19	10	-	170
40	Umur	-	-	-	-	-	-	-	-
41	Balık	35	29	5	9	11	9	1	150
42	Ayvazlu	30	20	9	10	6	4	1	105
43	Söğüdlü	19	13	4	5	4	4	2	75
44	Karaca	13	9	4	3	2	4	-	45
	Viran								
45	Safra	-	-	-	-	-	-	-	-
46	Sıra Saray-	-	-	-	-	-	-	-	-

	cık								
-	Mezra Hacı Doğan	Hal i	ha-ric	de n	zi-raat	olu	nur	-	-
47	Viranlı	-	-	-	-	-	-	-	-
-	Mezra Şeyh Tursun	-	-	-	-	-	-	-	-
48	Danfeş	12	7	5	2	4	1	-	35
49	Germani	6	5	1	3	1	1	-	25
50	Rumbeğiler	Hal i	ha-ric	de n	eki-lir	-	-	-	-
51	Kestel	13	7	4	4	-	3	2	45
52	Kalfat	57	40	15	13	16	11	2	210
53	Miraclund. Miraclar	41	31	6	7	10	14	4	175
54	Demürcü	62	46	16	6	20	20	-	230
55	Akçasaz	64	45	13	7	25	13	6	255
56	Kaçaklar	12	10	2	4	-	6	-	50
57	Ötmeşeler	6	5	1	2	1	2	-	25
58	Çatak	20	9	6	5	3	1	5	70
-	Mezra Bayramluca	Hal i	ha-ric	de n	zi-raat	olu	nur	-	-
-	Mezra Bazarlı	Hal i	ha-ric	de n	zi-raat	olu	nur	-	-
-	Mezra MesudDedend. Kesmeciler(?)	-	-	-	-	-	-	-	-
59	Değirmenci	37	27	10	9	9	9	-	135
60	Bayram Viranı	29	15	14	5	3	7	-	75
-	Mezra Tuz-	-	-	-	-	-	-	-	-

cu der kar- ye-i İshaklar									
61	Kuruöyük	-	-	-	-	-	-	-	-
62	Alakilise	38	22	13	10	7	5	3	125
-	Mezra Kal- burcu	Hal i	ha- ric	de n	zi- raat	olu	nur	-	-
63	Küçükler	26	11	11	2	3	6	4	75
64	Kozlu Viran	7	6	1	4	1	1	-	30
65	Elliciler	Hal i	ha- ric	de n	zi- raat	olu	nur	-	-
66	Kebeciler	15	12	2	4	4	4	1	65
67	Memik(?)	33	18	14	9	2	7	1	95
68	Semer	-	-	-	-	-	-	-	-
69	Gördeşe	30	23	7	5	8	10	-	115
	TOPLAM	216	140	558	402	495	508	204	804
		7	5						5

2.2. Mezralar

“Ekilmiş, tohum atılmış, tarım yapılan arazi” anlamında kullanılan mezra “en küçük yerleşme şekli” olarak ifade edilmekte olup, geçici bir yerleşme olabildiği gibi, yönetim bakımından yakınında bulunan köye tabi az sayıda konuttan oluşan devamlı bir yerleşme de olabilir.⁶¹ Nitekim Simav kazasında 17 adet mezra bulunmakta, bunlardan biri haricinde diğerleri hali olup, bazıları haricden ekilmekte, ziraat olunmakta iken sadece bir tanesinde, Biruz mezrasında 3 bennak bir tane de nimçift kaydı bulunmaktadır.⁶² Ayrıca Birçok mezranın Hacı Doğan, Hacı Bey, Bazarlı, Mesud, Şeyh Tursun gibi şahıs ismi aldığı, bunun yanında Tuzcu, Kalburcu, Çoban gibi meslekleri taşıyanların da bulunduğu tespit edilmektedir. Kazada bazı köylerin geçen zaman içinde mezraya da dönüştüğü görülmektedir.

⁶¹Kenan Arıbaş, “Türkiye’de Yerleşme”, *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*, ed. H. Yazıcı-M. Kürşat Koca, Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2007, s. 204.

⁶²COA.TD. 49, s. 462.

Mesela II. Bayezid döneminde köy olan Akça Kilise ve Adatarla köylerinin⁶³ 1520 yılında mezra haline dönüştüğü tespit edilmektedir.⁶⁴ Aynı şekilde Korucu köyü⁶⁵ 1520'de mezra haline gelmiştir.⁶⁶

Genellikle ahalisi dağılan yerleşimler olan mezralar (ekinlik), yakın bir köyün ekinliği, ziraat edip işlediği yerler olmakla birlikte, hariç raiyyetin işlediği topraklar da olabilmektedir.⁶⁷49 numaralı tahrir defterine göre mezralar genel olarak her ne kadar hali olsalar bile timar sistemi içinde buraların belli bir gelir kaynağı bulunduğu anlaşılmaktadır. Nitekim mezra kayıtlarının hâsılları olup, öşür ve resimleri mevcuttur.⁶⁸

Tablo 3: 1520'de Simav Kazasındaki Mezralar

	Mezraa	Bulunduğu Köyü
1	Biruz	Yavi
2	Akça Kilise	Hasanlar ve Teklif
3	Adatarla	"
4	Çoban	"
5	Ayucuk	Öreke
6	Korucu	Endes(?)
7	Kuzucu	Döne
8	Döneklü	"
9	Tekircik	Çökenler
10	Hacı Bey	"
11	Hacı Doğan	Karaca Viran
12	Şeyh Tursun	Viranlu
13	Bayramluca	Çatak

⁶³ Dalgalı, 45 Numaralı Tapu Tahrir Defterine Göre Simav Nahiyesi, s. 150.

⁶⁴ COA.TD. 49, s. 467.

⁶⁵ Dalgalı, 45 Numaralı Tapu Tahrir Defterine Göre Simav Nahiyesi, s. 149.

⁶⁶ COA.TD. 49, s. 478.

⁶⁷ İnalçık, Hicri 835 Tarihli Suret-i Defter-i Sancak-i Arvanid, s. XXIX.

⁶⁸ COA.TD. 49, s. 503.

14	Bazarlu	“
15	Mesud Dede nd. Kesmeciler	“
16	Tuzcu	İshaklar
17	Kalburcu	Simav

3. Nüfus

Osmanlı dönemine ait nüfus hesaplamalarında tarihçiler arasında bazı tartışmalar bulunmakta, farklı yöntemler izlenebilmektedir. Bunda hanenin kaç kişiden oluştuğu ve mücerredlerin hesaplamaya dâhil edilip edilmeyeceği konuları başta gelmektedir. Bununla birlikte birçok tarihçinin kullanmış olduğu hanenin beş katsayısı ile çarpılması yöntemi⁶⁹ çalışmamızda kullanılmış, muafklar da haneye ilave edilmiş, mücerredler ise hane içinde değerlendirilebileceği düşüncesiyle hesaplama dışında tutulmuştur. Ayrıca özellikle şehirdeki nüfus hesaplamalarına askeri zümre mensupları, köle gibi bazı kesimler katılmamıştır. Ancak bunların sayısının fazla olmadığı, geçici nüfusu teşkil etmeleri nedeniyle genel nüfusu fazla etkilemedikleri ifade edilebilir.⁷⁰ 49 numaralı tahrir defterine göre 1520 yılında Simav kazasında gayrimüslim nüfus bulunmamaktadır.

3.1. Şehir Nüfusu

1520 yılında Simav şehrinde üç adet mahalle bulunduğu ve bu mahallelerde toplamda 19 muaf yanında 256 adet hane bulunduğu görülmektedir. Buradan hareketle bu tarihte Simav şehir merkezinde yaklaşık olarak 1375 kişinin yaşadığı anlaşılmaktadır. Buna göre şehir nüfusu kaza genel nüfusunun yaklaşık %14,60'ını oluşturmaktadır.

1520'de Simav şehrinde en büyük mahalle yaklaşık 740 kişilik nüfusuyla Yukarı mahalle olup, bunu 330 kişilik nüfusuyla Aşağı mahalle takip etmekte, son sırayı ise 305 kişilik nüfusuyla Orta mahalle almaktadır. Bu mahallelerdeki muaf zümreye bakıldığında sadece altı adet pir-i fani görülmekte, kötürüm,

⁶⁹ Ö. L. Barkan, “Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi” *Türkiyat Mecmuası*, 10, 1953, s. 12.

⁷⁰ Emecen, XVI. *Asırda Manisa Kazası*, s. 54.

a'ma, divane gibi engellilere rastlanılmamaktadır. Buradan da hareketle genel olarak şehir nüfusunun genç ve sağlıklı bir yapıya sahip olduğunu söylemek mümkündür.

3.2. Kırsal Bölge Nüfusu

49 numaralı tahrir defterine göre 1520 yılında Simav kırsalındaki köy ve mezralarda 1405 hane ve 204 kişilik muafılardan hareketle yaklaşık olarak 8045 kişilik nüfus bulunduğu ifade edilebilir. Bu da kaza genel nüfusu içinde %85,40 oranına karşılık gelmektedir. Yukarıda da zikredildiği üzere köylerin bir kısmı hali olup nüfus barındırmamaktadır. Bunun yanında mezraların da önemli bir kısmında sürekli ikamet eden nüfus bulunmamaktadır. Köylerdeki hane sayılarının da 1 ile 63 arasında değiştiği gözlenmektedir. Mesela Hisar Beği köyü 1 adet haneye sahip iken Ayağı Büyük köyünün 63 hanesi bulunmaktadır. 1520 yılında Simav kazasında nüfus bulunan köylerin de yaklaşık nüfusunun 5 ile 525 arasında değiştiği anlaşılmaktadır. Nitekim Hisar Beği köyü yaklaşık 5 kişilik nüfusuyla en küçük köyü oluşturmakta, Kınık, Germani, Ötmeşeler, Danfes ve Alınviran bunu izlemektedir. Efirlü köyü ise yaklaşık 525 kişilik nüfusıyla en büyük köy olarak görülmekte, Ayağı Büyük ve Geçerler köyleri de ikinci ve üçüncü sırayı almaktadır.

3.3. Toplam Nüfus

1520 yılında Simav kaza nüfusunun Osmanlı Devletindeki genel yapıya uygun olarak önemli bir kısmının kırsal bölgede yaşadığı anlaşılmaktadır. Bu tarihte Simav kazasındaki yaklaşık nüfus ise şehirde 1375 ve kırsal bölgede de 8045 olmak üzere toplamda 9420 kişiden oluşmaktadır.

Tablo 4: 1520 Yılında Simav Kazasında Nüfus Rakamları

Simav	Nüfus	Kaza Nüfus Payı (%)
Şehir	1375	14,60
Kırsal Bölge	8045	85,40
Toplam	9420	100

4. Sosyal Yapı

Osmanlı Devleti'nde klasik teşkilat yapılanması içinde yer alan kazaların başında kadı bulunur, naib, mütevellî, dini görevlilerin tayini yanında noterlik, evlilik akdi, tapu sicil muhafızlığı, infaz hâkimliği narh tespiti, ordu iaşesine yardım gibi görevlerle ilgilenirdi.⁷¹ Kadılar görevlerini sağlıklı şekilde yürütmek için subaşı, ases gibi kendine bağlı memurlardan destek alırdı.⁷² Benzer yapı XVI. Yüzyılda Simav kazası için de geçerlidir. Simav kazasının bu dönemde timar sisteminin yaygın olarak uygulandığı bir yer olması hasebiyle bölgede çok sayıda "Sipah" kelimesinden türetilmiş, "asker, çeri", anlamına gelen sipahi⁷³ ve sipahizadeler de tahrir defterlerinden tespit edilmektedir.

Simav kazasında görevli zümrelerden bir grup din görevlileri olarak nitelendirilebilir. Muaf zümre içinde gördüğümüz bu kesim şehir ve kırsal bölgeye yayılmış durumdadır. Bunlar tahrir defterinde imam, müezzin, hatip, şeyh, halife olarak karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı toplumunda sıkça gördüğümüz Hz. Muhammed'in soyundan gelenleri ifade eden⁷⁴ seyyid ve şeriflere ise 1520 yılında Simav kazasında rastlanmamaktadır. Şehirdeki üç mahallede de imam bulunması her mahallede bir cami veya mescidin bulunduğu işaret etmektedir.

Pir-i fani, a'ma, kötürüm, divane gibi yaşlı ve engelli kişiler çok fazla olmasa da kazada belli oranda görülmektedir. Bunlara ait bilgiler muafklar kısmında verilmiştir.

XVI. yüzyılda Simav şehri ve kırsalında atıklara da rastlanmaktadır.⁷⁵ Köle durumunda olanlar defterlere kaydedilmemiştir. Bunlar hürriyetlerine kavuştuklarında defterlere yazılmıştır. Bu yazımda azad edilmiş kişinin baba adı yerine efendisinin ismi yazılmış "falan mutak-ı filan" ya da "atik" şeklinde

⁷¹İlber Ortaylı, "Osmanlı Kadısının Taşra Yönetimindeki Rolü Üzerine", *Amme idaresi Dergisi*, 9, (1), 1976, s. 97.

⁷²Bahaeddin Yediyıldız, *Ordu Kazası Sosyal Tarihi*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1985, s. 91.

⁷³M. Tayyib Gökbilgin, "Sipahi", *İA.*, 10, 1988, s. 689.

⁷⁴Mustafa Sabri Küçükbaşçı, "Seyyid", *DİA*, 37, 2009, s. 40.

⁷⁵COA. TD. 49, s. 454 ve 460.

ifade edilmiştir.⁷⁶

Konar-göçerlik, çobanlıktan farklı olarak belli bir bölgede hayvancılık faaliyetlerini yürüten, üretimini yaptıkları ürünleri de yerleşik topluluklara pazarlayan hayat tarzı veya bir ekonomik faaliyet şekli olarak ifade edilmektedir.⁷⁷ Simav kazasında Yörük zümreler de bulunmaktadır.⁷⁸ Kütahya bölgesinin Oğuz boylarının yaygın bir yerleşimine sahne olduğu, Kayı, Bayad, Döğer, Yazır, Yaparlı, Avşar, Kızık, Beğdili, Karkın, Çepni, Bayındır, Çavuldur, Salur, Eymür, Alayundlu, Yüreğir, İğdir, Yıva, Kınık, Varsak, Kıpçak ve Ekrad boylarının bölgeye geldikleri görülmektedir.⁷⁹ Kütahya bölgesinde görülen Yörük ve Türkmen grupları Akkoyunlu Türkmenleri, Avşar Taifesi, Ellici Yörükleri, Kılcan Yörükleri, Toylu Yörükleri ve Yenişehir Yörükleri şeklinde sıralanabilir.⁸⁰

Osmanlı Devleti'nin genel yapısına uygun olarak Simav kazasında da ekonomik yapının tarım ve hayvancılığa dayalı olması, bölgede ziraat ve hayvancılık ile uğraşan kesimlerin sayısının da çok olduğunun göstergesidir. Vergilerden de bu durum ortaya çıkmaktadır. Bunlara ait bilgiler ekonomik yapı kısmında ele alınmıştır.

Simav'da halkın kullandığı isimlere bakıldığında Ali, Musa, İbrahim, Yusuf, Hasan, Hüseyin, Ramazan gibi Arap kökenli isimlerin yaygın olarak kullanıldığı görülmekle birlikte, Armağan, Arslan, Sevindik, Ece, Turgud gibi öz Türkçe isimlerin de toplumda varlığını sürdürdüğü tespit edilmektedir.

Simav şehrinde 24 adet Hacı bulunduğu defterden tespit edilmektedir. 250'nin üzerinde hanenin bulunduğu Simav şehrinde 24 adet Hacı'nın bulunması, yaklaşık olarak 1/10 oranında

⁷⁶ Feridun M. Emecen, *Osmanlı Klasik Çağında Hanedan Devlet ve Toplum*, İstanbul: Timaş Yayını, 2011, s. 331.

⁷⁷ Tufan Gündüz, "Konar-Göçer", *DİA*, C. 26, Ankara 2002, s. 161.

⁷⁸ Sadullah Gülten, "XVI. Yüzyılda Kütahya Sancağı'nda Yörükler", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28, 2010, s. 192,193.

⁷⁹ Yusuf Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, C. I, Togan Yayıncılık, İstanbul 2011, s. XXXV- XL.

⁸⁰ Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, I, s. XXXII-XXXV.

hanede Hacı bulunduğu anlamına gelir ki bu da şehirde varlıklı insan sayının durumuna işaret etmektedir.

Osmanlı Devleti'nde bazı kimselerin yürütmüş oldukları görevler ya da buldukları statüye göre çeşitli vergilerden muaf tutuldukları görülmektedir. Tahrir defterleri incelendiğinde aynı durumun Simav'da olduğunu görmekteyiz. İş yapma gücünü yitirmiş veya çeşitli engeli bulunanlar, imam, müezzin gibi dini hizmet görenler, vergi toplama işini üstlenmiş olan muhassıllar, sipahi oğulları gibi zümreler defterde isimlerinin altına durumları belirtilerek yazılmış, vergi muafiyetleri ifade edilmiştir. Şehirde toplamda 19 adet muaf bulunurken bu sayı kırsal bölgede 204'e yükselmektedir. Kaza genelinde ise toplam rakam 1520 yılında 223 adedi bulmaktadır. Yaşlılık veya engelli olma gibi durumlardan dolayı kaza genelinde yaklaşık 30 kayda rastlanması bölgede sağlıklı ve genç bir nüfus olduğuna işaret etmektedir.

İmam ve müezzin ücretleri görev yaptıkları yere göre değişim göstermekte, hatiplikte de boşalan yer oldukça kadı tarafından İstanbul'a arz edilerek atama yapılmaktaydı.⁸¹ 49 numaralı tahrir defteri kayıtlarında 7 imam, 2 müezzin ve 2 hatip görülmekle birlikte, kaza genelinde bunların sayısının daha fazla olması gerektiği akla gelmektedir. Şehirde bulunan üç adet mahallede birer imam bulunmakta ancak kırsal bölgede mevcut 69 köyde sadece 4 adet imam kaydına rastlanması bu düşünceye sebep olmaktadır. Dolayısıyla kazada hasbetenlillah bu görevi yürütenlerin olduğu veya ticari faaliyete konu olmayanların bulunduğunu akla getirmektedir. Kırsal bölgede bu kadar az imam kaydına rastlanması karşısında müezzin kaydının bulunmaması normal görünmektedir. Kırsal bölgede birer adet olmak üzere şeyh ve halife varlığı da tespit edilmektedir. Bu da bölgede tarikat gruplarının varlığına işaret etmektedir.

Kazada biri şehirde biri de kırsal bölgede olmak üzere iki adet hatip bulunduğu görülmektedir. Hatipler vaaz ederler ve

⁸¹ Yücel Özkaya, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı Kurumları ve Osmanlı Toplum Yaşantısı*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını, 1985. s. 229-230.

imam sıfatı ile Cuma namazı kıldırabilirdi. Vakit namazları ise imamlar tarafından kıldırılmaktaydı.⁸²

Tahrir defterinde şehirde 2 ve kırsal bölgede 3 adet “Ehl-i Berat” şeklinde muaflara da rastlanmaktadır. Bunların sadece berat sahibi oldukları yazılmış, muafiyet gerekçeleri yazılmamıştır. Kazada çeşitli nedenlerle iş göremez olanlar da muaf zümre içinde görülmektedir ki bunlar pir-i fani, a’ma, kötürüm, ma’lul, divane olarak sıralanabilir.

Muaf zümre içinde görülen sipahizadeler de timar alamamış bunun için beklemede olan sipahi oğullarıdır. Ayrıca görevden alınmış olan ma’zuller de kazada görülmektedir.

Tablo 5: 1520 Yılında Simav Kazasında Muaflar

Muaflar	Şehir	Kırsal Bölge	Toplam
Muhassıl	2	20	22
Ehl-i Berat	2	3	5
Küz(?)	-	93	93
Sipahizade	2	51	53
Kethüda	1	-	1
Mütekaid	-	2	2
Ma’lul	-	4	4
Ma’zul	-	2	2
İmam	3	4	7
Müezzin	2	-	2
Hatip	1	1	2
Şeyh	-	1	1
Halife	-	1	1
Pir-i Fani	6	15	21
A’ma	-	3	3
Kötürüm	-	3	3

⁸² Johannes, Pedersen, “Hatib”, *İA.*, 5/1, 1988, s. 363-364.

Divane	-	1	1
Toplam	19	204	223

5. Ekonomik Yapı

Osmanlı Devleti'ndeki genel yapıya uygun olarak 1520 yılında Simav kazasında da tarım ve hayvancılığın bölge ekonomisinde ön plana çıktığı görülmektedir. Sanayinin ise gelişme bulamadığı, ancak sabunhane gibi küçük işletmelerin olduğu görülmektedir.

Simav kazasında tarımsal üretim içinden fazla hububat üretiminin yapıldığı, bunun içinde de ilk sıraları buğday ve arpanın aldığı 49 numaralı tahrir defterinden anlaşılmaktadır. Bunlardan başka nohut, mercimek, burçak, yulaf üretiminin de yapıldığı, armut, ceviz, bostan, üzüm, soğan, sarımsak gibi sebze meyve üretildiği, çeltik, keten, kendir, defne ve kızılçık yetiştirildiği de tespit edilmektedir. Hayvancılık faaliyetlerinin kazada özellikle küçükbaş hayvancılık ve arıcılık olarak geniş yer bulduğu tahrir defterindeki ganem, yaylak ve kovan gibi vergilerinden anlaşılmaktadır. Yine bölgede çayırın varlığı da tahrir defterinde görülmektedir.

Kazada üretilen buğday gibi hububat ürünlerinin öğütülmesi için farklı yerlerde asiyabların bulunduğu, bunların taş sayıları ve vergi miktarlarından yılın kaç ayı çalıştıkları da defterden tespit edilmektedir.

Simav şehri dirlik gelirlerinin Mehmed veledi Kasım'a timarı olarak verildiği görülmektedir.

Osmanlı Devleti'nde köylüler bir veya yarım çifti olanlar, az toprak tasarruf edenleri evlilik durumuna göre ayırıp vergilerini de buna göre tespit etmiştir.⁸³ Simav kazasında timar sisteminin yaygın olarak uygulandığı, en ücra köy veya mezarlarına kadar timar siteminin yayıldığı anlaşılmaktadır. Timar sitemi içinde reayanın tasarruf ettiği arazi, büyüklüğüne göre bölümlere ayrılmış, bu bölümleri tasarruf edenler de çift, nim-

⁸³ Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300 -1600)*, Çev. Ruşen Sezer, 9. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayını, 2007.

çift, bennak olarak isimlendirilirken, ayrıca bekâr olup üzerinde toprak tasarrufu bulunmayanlar da mücerred şeklinde adlandırılmıştır. Tüm bunlar ve bölgede timar sistemi içinde yer alan vergileri de tahrir defterlerinden takip edebilmekteyiz.

Bac-ı bazar ve ihtisab vergileri de bölgede pazarın varlığına işaret etmektedir. Nitekim Simav şehrinde bulunan pazarın⁸⁴ bölgenin ticari faaliyetlerinin merkezini oluşturduğu düşünülebilir. Nitekim köylüler ürettikleri ürünlerini burada satmakta ve ihtiyaç duydukları ürünlerin bir kısmını da buradan temin etmektedir. Ayrıca Müslümanların Cuma namazı kılmak için Cuma mescidinin bulunduğu yerlere gitmeleri gerekmektedir. Böylece hem Pazar ihtiyaçlarının hem de Cuma namazı kılma gereksinimleri şehirlerde genellikle Cuma günleri pazarların kurulmasına neden olmuştur.⁸⁵

Şehirde bir sabunhanenin bulunduğu görülmektedir.⁸⁶ Şehrin ve kırsal bölgenin ihtiyaç duyduğu sabunların burada üretildiği söylenebilir.

Meyhane varlığı da defterden tespit edilmektedir.⁸⁷ Meyhane şarap imalatının yapıldığı yer olmakla birlikte daha çok yakın zamana kadar da bölgede pekmez üretiminde kullanılan özelliği de bulunmaktadır.

Zuhurata bağlı vergiler de defterde görülmektedir. Bad-ı heva grubu vergiler olan bu vergiler cürm-ü cinayet, resm-i arusane gibi kazanın farklı yerlerinde duruma göre ortaya çıkmakta ve bölge ekonomisi içinde yer bulmaktadır.

Simav kazasında “Zemin” ve “Tapuy-ı zemin” resimleri de görülmektedir. Zemin resmi sipahinin tapuya vermemiş olduğu araziye ekip biçen kimseden dönüm başına maktu olarak yılda bir kez alınan, miktarı da iki ile beş akçe arasında değişen vergi çeşididir. Bu araziler genel olarak mezra ve çiftlik

⁸⁴ COA. TD. 49, s. 486.

⁸⁵Tuncer Baykara, *Anadolu'nun Selçuklular Devrindeki Sosyal ve İktisadi Tarihi Üzerinde Araştırmalar*, İzmir: Ege Ü. Edebiyat Fak. Yayını, 1990, s. 37-38.

⁸⁶ COA. TD. 49, s. 478.

⁸⁷COA. TD. 49, s. 478.

türünden arazilerden oluşmaktadır. Tapu ile verilmiş araziler için reaya çift, nim çift, bennak vergisini ödemektedir.⁸⁸ Zemin resminin 1520 yılında Simav kazasında oldukça yaygın olduğu tahrir defterinden anlaşılmaktadır. Tahrir defterinde Zemin Resmine göre çok daha az gördüğümüz Tapu Resmi ise miri arazinin üzerine bina, koru ya da harman yeri yaparak ziraat yapılmasının engellenmesi karşılığı olarak alınan vergi çeşidi olarak tanımlanmıştır.⁸⁹ Kazada ayrıca mukataaların da bulunduğu anlaşılmaktadır.

1520'de Simav kazasında şehirde 11 çift, 5 nim-çift, 7 bennak ve 57 mücerred bulunurken, kırsalda 402 çift, 495 nim çift, 508 bennak ve 558 adet mücerred bulunmaktadır. Kaza genelinde toplam 413 çift, 500 nim-çift, 515 bennak ve 615 adet mücerred bulunduğu tespit edilmektedir. En çok mücerred bulunurken, bunu sırasıyla bennak, nim-çift ve çift izlemektedir. Buna göre kaza genelinde %30,1 ile mücerredler en fazla yeri bulurken, bennaklar %25,2, nim-çiftler %24,5 ve çift olanlar da %20,2'lik paya sahiptir. Ancak üzerinde toprak tasarrufu olanların içinde bennaklar ilk sırayı alırken, çiftler ise son sırada bulunmaktadır. Bununla birlikte sayısal dağılımlar birbirine çok yakın görünmektedir.

Tablo 6: 1520'de Simav Kazasında Çift- Nimçift, Bennak ve Mücerred

	Çift	Nim-Çift	Bennak	Mücerred
Şehir	11	5	7	57
Kırsal Bölge	402	495	508	558
Toplam	413	500	515	615

Sonuç

Eskiçağlardan günümüze yerleşimin bulunduğu Simav ve çevresi Germiyanogulları Beyliği ile Türk egemenliğine girmiş, sonrasında Osmanlı Devleti'nin Kütahya Sancağında bir kaza haline gelmiştir.

⁸⁸Ziya Kazıcı, *Osmanlı'da Vergi Sistemi*, İstanbul: Bilge Yayıncılık, 2005, s. 95-96.

⁸⁹ Kazıcı, *Osmanlı'da Vergi Sistemi*, s. 99.

1520 yılında Simav şehri nüfusu yaklaşık olarak 1375, kırsal bölge nüfusu 8045 kişiden oluşmakta, kaza genel nüfusu da bin kişiye yaklaşmaktadır. Buna göre Simav'ın 1520' de orta büyüklükte bir kaza olduğu söylenebilir. Nüfusun zaman içinde sürekli bir artış eğiliminde olduğu tespit edilmektedir. Kaza nüfusunun içinde yaptıkları görevlere veya engel durumlarına göre bazı kimselerin muaf tutulduğu, bunlardan hareketle de genel olarak kaza nüfusunun genç ve sağlıklı bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Kaza nüfusunun da önemli bir kısmının kırsal bölgede yaşadığı ve ağırlıklı olarak tarım ve hayvancılık ile uğraştığı anlaşılmaktadır.

Simav şehrinde üç adet mahallenin bulunduğu, kırsal bölgede ise 69 köy ve 17 mezranın olduğu tespit edilmektedir. Bu köylerin içinde 14 adedinin hali, yani boş olduğu, nüfus bulunmadığı, benzer şekilde mezraların da sadece birinde nüfusa rastlandığı görülmektedir.

Simav kazasında tarım ve hayvancılığın ekonomide önemli bir yer tuttuğu, timar sisteminin yaygın olarak uygulandığı ve bu sistem içinde birçok vergi çeşidinin varlığı, bunun yanında sabunhane gibi işletmelerin bulunmakla birlikte sanayinin fazla gelişme imkânı bulmadığı tahrir defterinden anlaşılmaktadır. Zirai üretimde hububatın ilk sırada yer aldığı sebze ve meyveciliğin de kısmen geliştiği, küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yanında, arıcılık faaliyetlerinin de varlığı dikkat çekmektedir.

Kaynaklar

Barkan, Ömer. L. "Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi", *Türkiyat Mecmuası*, 10, 1953, s.1-26.

Baykara, Tuncer, *Anadolu'nun Selçuklular Devrindeki Sosyal ve İktisadi Tarihi Üzerinde Araştırmalar*, İzmir: Ege Ü. Edebiyat Fak. Yayını, 1990.

Cansever, Turgut, *Osmanlı Şehri*, 2. Baskı, İstanbul: Timaş Yayını, 2010.

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA)Tahrir Defteri: 45, 49, 369.

Çelebi, Evliya, *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, haz. Seyit Ali Kahraman, 9. Kitap- C.1, İstanbul: Yapı Kredi Yayını,

- 2011.
- Çerçi, Faris, *Gelibolulu Mustafa Ali ve Kühü'l - Ahbar'ında II. Selim, III. Murat ve III. Mehmet Devirleri*, C. 1, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayını, 2000.
- Doğan, M. Said, "Tarihsel Gelişim Sürecinde Yörükler", *Anadolu'da Yörükler, Tarihi ve Sosyolojik İncelemeler*, Editör: Hayati Beşirli, İbrahim Erdal, Ankara: Phoenix Yayınevi, 2007.
- Emecen, Feridun M., *Osmanlı Klasik Çağında Hanedan Devlet ve Toplum*, İstanbul: Timaş Yayını, 2011.
- Emecen, Feridun M., *XVI. Asırda Manisa Kazası*, Ankara: TTK. Yayını, 1989.
- Faroqhi, Suraiya, "Anadolu'nun İskanı ve Terkedilmiş Köyler Sorunu", *Türkiye'de Toplumsal Bilim Araştırmalarında Yaklaşımlar ve Yöntemler Semineri (ODTÜ.17-19 Aralık 1976 Ankara)*, Ankara: ODTÜ, Türk Halk Bilimleri Topluluğu Yayını, 1977, s. 289-302.
- Gökbilgin, M. Tayyib, "Sipahi", *İA.*, 10, 1988, s. 689-694.
- Gülten, Sadullah, "XVI. Yüzyılda Kütahya Sancağı'nda Yörükler", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28, 2010, s. 171-194.
- Gümüşçü, Osman & Küçükbaşcı, Mustafa Sabri, "Köy", *DİA.*, (Ek 2), 2016, s. 85-87.
- Gündüz, Tufan, "Konar-Göçer", *DİA.*, 26, 2002, S.161-163.
- Halaçoğlu, Yusuf, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, C. I-II-III-V-VI, İstanbul: Togan Yayını, 2011.
- İnalcık, Halil, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300 -1600)*, Çev. Ruşen Sezer, 9. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayını, 2007.
- Kazıcı, Ziya, *Osmanlı'da Vergi Sistemi*, İstanbul: Bilge Yayıncılık, 2005.
- Kenan Arıbaş, "Türkiye'de Yerleşme", *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*, ed. H. Yazıcı-M. Kürşat Koca, Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2007, s.188-222.
- Küçükbaşcı, Mustafa Sabri, "Seyyid", *DİA*, 37, 2009, s. 40-43.
- Küçükbaşcı, Mustafa Sabri, "Şehir", *DİA.*, 38, 2010, s. 441-446.
- Oğuz, İsmail & Gülmez, Nurettin, "Demirci Kaymakamı İbrahim Et-

- hem Bey ve Demirci Akıncıları”, *CBÜ. Sosyal Bilimler Dergisi*, 14, (1), 2016, s.427-468.
- Ortaylı, İlber, “Osmanlı Kadısının Taşra Yönetimindeki Rolü Üzerine”, *Amme İdaresi Dergisi*, 9, (1), 1976, s. 95-107.
- Özkaya, Yücel, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı Kurumları ve Osmanlı Toplum Yaşantısı*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını, 1985.
- Pedersen, Johannes, “Hatib”, *İA.*, 5/1, 1988, s. 363-365.
- Sevinç, M. Reşit, & Davran, Müge Kantar & Sevinç, Gönül, “Osmanlı İmparatorluğu’ndan Günümüze Kırsal Alanda Uygulanan Eğitim Politikaları”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*,15, (56), 2016, s. 253-272.
- Şahin, İlhan, “Şehir”, *DİA.*, C. 38, 2010, s. 446-449.
- Tapu Kadastro Kuyud-ı Kadime Arşivi (TK. KKA.) Tahrir Defteri: 560.
- Uzunçarşılı, İsmail H., *Bizans ve Selçukiyelerle Germiyan ve Osman Oğulları Zamanında Kütahya Şehri*, Maarif Vekâleti Yayını,1932.
- Varlık, M. Çetin, “XVI. Yüzyıl Osmanlı İdâri Teşkilâtında Kütahya”, *Türklük Araştırmaları Dergisi*, 2, 1987, s. 201-239.
- Varlık, M. Çetin, “XVI. Yüzyılda Kütahya Sancağında Yerleşme ve Vergi Nüfusu”, *Bellekten*, LII, 202, 1988, s. 115-167.
- Yediyıldız, Bahaeddin, *Ordu Kazası Sosyal Tarihi*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1985.

